

Vesna Požgaj Hadži

FRAGMENTI PULSKOGA PROFESOROVANJA

Pregledni rad

Review article

UDK 378.4(497.5 Pula)<371.3:811.163.42-94>„1997/2010“

378.4(497.5 Pula)<371.3:811.163.42'38>„1997/2010“

378-051 Požgaj Hadži, V.(091)

U radu se iznose fragmenti mog profesorovanja na Odsjeku za kroatistiku današnjega Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, gdje sam od 1997./98. do 2009./10. godine kao vanjska suradnica predavala *Metodiku nastave hrvatskoga jezika* i *Stilistiku hrvatskoga jezika*. Esejistički dio rada govori o mojim i studentskim sjećanjima, a znanstveno-stručni dio prikazuje neke od metodičkih i stilističkih tema te načine kako su bile predstavljene studentima. Što se metodike tiče, posebna se pozornost posvećuje motivaciji studenata za poučavanje i učenje hrvatskoga jezika i književnosti te ulozi učitelja/nastavnika u današnjem društvu. U sklopu stilistike studente se upućuje na metodologiju istraživanja i kritički pristup jeziku koji nas okružuje. Daju se primjeri koncepata studentskih seminara, predstavljaju se rezultati istraživanja jezika u različitim tipovima tekstova i različitim funkcionalnim stilovima (od medijskoga do razgovornoga) koji su na tragu kritičke analize diskursa.

Ključne riječi: hrvatski jezik, metodika, učitelj/nastavnik, stilistika, kritički pristup jeziku

Uvodno: Moja sjećanja

Razmišljajući o temi o kojoj bih pisala za svečarski broj časopisa *Tabula* posvećenoga 20. godišnjici Odsjeka za kroatistiku u Puli, odlučila sam „iskočiti“ iz strogoga znanstvenog okvira i napisati tekst u kojem se isprepleće esejističko sa znanstveno-stručnim. Esejistički je dio teksta vezan uz studentska i moja sjećanja na profesorovanje u Puli, a znanstveno-stručni dio konkretnije govori o predavanjima i seminarima za kolegije *Metodika nastave hrvatskoga jezika* i *Stilistika hrvatskoga jezika*, koje sam kao vanjska suradnica izvodila desetak godina (od 1997./98. do 2009./10.) na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Puli. Većina vanjskih suradnika složila će se sa mnom da je način rada organiziran u sesijama vrlo intenzivan (prijepodne jedna sesija, popodne druga, svaka po 4 do 5 sati, uz konzultacije i ispite) i da traži dobru organizaciju. Nakon sesija

vraćala bih se u hotel *Omira* (o kojem će biti riječi malo kasnije) „mrtva“ i moram priznati da mi je, usprkos mojemu tempu, trebalo vremena da „dođem k sebi“ nakon svake pulske sesije.

Kako su izgledala pulska gostovanja i po čemu ih pamtim? Prvo po intenzivnim pripremama za sesije koje su počinjale u Ljubljani, ponekad (doduše rjeđe) nastavljale se u Novigradu i završavale u Puli (pregledi studentskih zadataka, seminara, pripreme za konzultacije itd.). Usprkos pedagoškom iskustvu od nekoliko desetljeća, nizu pripremljenih materijala i za predavanja i za seminare, jedna sam od profesorica koja ih neprestano mijenja, dopunjava, reorganizira i, što smatram izuzetno značajnim, „prilagođuje“ skupini studenata s kojima radi. Poznato je da postoje velike razlike među pojedinim skupinama; sigurna sam da smo svi mi, profesori, imali skupine kojima smo se veselili jer se u razredu odlično radilo i sve je teklo kao po loju; a s druge strane „mrtve“ skupine, gdje se ništa nije „događalo“, što je za mene bila velika muka (na sreću takve skupine u Puli ne pamtim). Kako sam morala uskladiti svoje brojne ljubljanske obaveze s pripremama i odlaskom u Pulu, nekoliko dana prije puta, pogotovo zadnji dan uvijek je bio stresan.

No samo do trenutka dok nisam sjela u crvenu Alfu – vožnja do Pule jedna je od slika koju intenzivno pamtim. Naime, sva prethodna jurnjava i žurba u trenutku je nestala i odjednom sam bila okružena samo svojim mislima, glazbom i nešto kasnije prekrasnim istarskim pejzažem, pogotovo u rano proljeće, dok je u Ljubljani još sve bilo sivo i tmurno, u Istri su već cvali bademi. Vozeći, napravila sam pulski scenarij u koji bi tu i tamo uskočile i neke druge misli. Ponekad bih se na putu zaustavila (obično kada sam išla preko Buzeta i Lupoglava) u nekoj od konoba koju bi mi preporučili; rjeđe bih putovala preko Novigrada (zapravo voljela sam se vraćati u Novigrad nakon obavljena posla).

Pamtim i hotel *Omira* i njihove vlasnike, koji bi također mogli napisati „malu povijest“ vanjskih suradnika pulske kroatistike. Mi smo već sve znali jedni o drugima... Imala sam i svoju omiljenu sobu u kojoj je televizija imala „neobičnu“ poziciju u uglu na zidu i koju sam, onako „ošamućena“ od intenzivnih predavanja i seminara, uključivala (kako je kod kuće nemam, nemam ni zapravo naviku gledanja televizije). Na doručcima, ako ne bi bilo nekoga od vanjskih suradnika, pila bih prvu jutarnju kavu sa stalnim gostima Omirova kafića i čula nove pulske tračeve.

Ostat će mi u sjećanju slika ulaska u fakultetsku zgradu, penjanje stubištem i moj zadivljeni pogled prema crnim secesijskim klupama s mišlju da bih ih voljela imati kod kuće (secesija je moj omiljeni smjer u umjetnosti) i srdačni susreti: počevši od portira, čistačica, službenica u studentskoj službi do kolega s kroatistike, ali i drugih odsjeka. Kako sam uvijek vukla sa sobom knjige, računalo, u početku čak i grafoskop, a kasnije projektor za prezentaciju i kako mi je uvijek trebala nečija pomoć, upoznala sam mnoge iz različitih fakultetskih službi (a valjda sam i osoba koja jednostavno komunicira sa svima!). Nažalost, na fakultetu odavno nema više tete Nine, kod koje smo dolje, u podrumu ispijali kavu i jeli

njezine velike sendviče. Stručni i prijateljski razgovori s kolegama, a kasnije i s bivšim studentima obično su završavali izvan fakulteta po nama omiljenim mjestima na kojima smo uživali u „običnim“ istarskim specijalitetima. Pamtim također svoja druženja s drugim vanjskim suradnicima (npr. jednu večernju skitnju praznom Pulom s dragim profesorom Josipom Silićem i našu raspravu o razuđenosti funkcionalnih stilova uz ispijanje konjaka) i prijateljima, npr. Aleksandrom Benjak i Robijem Polovinom, koji su bili zaduženi za „kulturu“. U knjižari Castropola, gdje je tada Aleksandra radila, pregledala bih sve novosti i dobila upute što treba pročitati. Sjećam se također našeg uživanja u filmskim predstavama, posebno u novootvorenom, elegantnom kinu Valli 2008. godine.

Prije povratka iz Pule obavezno bih posjetila pulsku tržnicu (tržnice posjećujem uvijek na svim svojim skitnjama jer su one, po meni, srce grada) i natrpana autentičnim istarskim proizvodima (prvim šparogama, smokvama, kakijima...) vraćala bih se najčešće preko Novigrada u Ljubljano. Zaustavljanje u Novigradu ima svoju posebnu „priču“ – tu je bilo opuštanje uz slasne specijalitete Mirjane Benjak (ako niste znali, ona po tome slovi nadaleko) i uz burne znanstvene diskusije, ali i neobavezno čavrljanje.

Pulsko profesorovanje najviše pamtim po svojim studentima, među kojima ima dosta onih s kojima se i danas viđam (kojeg li zadovoljstva kada se sretnemo negdje u Istri na nekom koncertu, kazališnoj predstavi ili u muzeju, pa i na znanstvenim skupovima, kao npr. nedavno u Ljubljani). Njima i posvećujem ove fragmente naših zajedničkih druženja.

Kolegiji, studenti i ja

Što se tiče predavanja i seminara iz metodike i stilistike, moram naglasiti da mi je bila ostavljena sloboda donekle u odabiru sadržaja, a naročito u tome *kako* određeni sadržaj predstaviti. Osim što sam puno pozornosti posvećivala pripremama za predavanja i seminare, tražila sam i od studenata da se pripremaju za sat, ali da na njemu i aktivno sudjeluju. Da bismo izbjegli jednoličnost i monotonost (ne smijemo zaboraviti da su to bili blokovi sati), u sklopu različitih metodičkih sustava, koristila sam se raznolikim nastavnim metodama neprestano povezujući teoriju s praksom unutar kolegija, ali i interdisciplinarno povezujući različite kolegije (npr. metodiku jezika s književnošću, poviješću, dijalektologijom, stilistikom, lingvistikom teksta itd.). U predavaonici sam nastojala stvoriti ozračje suradnje među studentima stalno ih potičući na kritičko mišljenje. Tražila sam od njih da budu aktivni sudionici u nastavi neprestano vodeći računa i o njihovim mišljenjima, ali i otvoreno iskazujući svoj stav ne samo o znanstvenim i stručnim pitanjima nego i o općedruštvenim, kulturnim, pa i političkim pitanjima (smatram da profesor samo na takav način može biti uvjerljiv kod studenata). Nadalje sam nastojala osposobiti studente za prihvaćanja kritike o njihovom radu (moj je moto: prvo pohvaliti i tek nakon toga upozoriti na nedostatke, tj. pogreške) i naučiti ih da budu otvoreni prema mišljenjima i stavovima drugih. Poznato je da se i profesori i studenti koriste različitim trikovima; za razliku od profesora, studenti se unaprijed „informiraju“ o profesoru kod starijih kolega

(kakav je na predavanjima, što pita na ispitu itd.). Naši su ispiti uglavnom bili razgovori, razmjena mišljenja. Rijetko su trajali vrlo kratko s mojim pitanjem – jeste li me došli vidjeti? I ništa više nisam morala reći jer smo imali jasno postavljena pravila i kriterije i rada i ocjenjivanja. Od studenata sam tražila ono što znaju, a ne ono što ne znaju; ako sam se ikada dvoumila između više i niže ocjene, načelno uvijek dajem višu ocjenu, i to studentima otvoreno kažem.

Metodika nastave hrvatskoga jezika: Što znači biti učiteljem/nastavnikom?

U sklopu kolegija *Metodika nastave hrvatskoga jezika i književnosti*¹ studenti se pripremaju za primjenu metodičkih sposobnosti i vještina na svim stupnjevima odgojno-obrazovnog procesa i zato je jedan od glavnih zadataka motivirati studente za poučavanje i učenje hrvatskoga jezika i književnosti. Kao što je poznato, školski predmet *Hrvatski jezik* obuhvaća različita područja: nastavu književnosti (koja još uvijek prevladava u hrvatskim školama), nastavu jezika, jezičnoga izražavanja i medijsku kulturu (koja se poučava samo u osnovnoj školi). Prema mojim uručcima ak. godine 2000./2001. bavili smo se različitim temama; nabrojimo neke od njih: Jezikoslovna i metodička ishodišta u nastavi hrvatskoga jezika u školi, Kurikul, Nastavni sat jezika i tipovi sati, Tipovi jezičnih vježbi, Jezične djelatnosti (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje i prevođenje), Nastavne metode, Motivacija u nastavi jezika, Tekst u nastavi jezika, Metodički pristup nastavnim jedinicama za različite jezične razine (metodički modeli za svaku od razina počevši od fonetsko-fonološke do pravogovorne), Nastava jezičnoga izražavanja, Struktura sata u nastavi izražavanja, Govorne i pisane vježbe, Primjeri metodičkih modela u nastavi izražavanja, Provjeravanje znanja i ocjenjivanje, Govorna interpretacija umjetničkog teksta, Hrvatski jezik kao drugi/strani itd.

Svaka je tema bila zamišljena i teorijski i primijenjeno. Tako smo npr. baveći se udžbenikom kao knjigom koja, prema Maliću (1986), *uči kako učiti*, u različitim udžbenicima hrvatskoga jezika (od osnovne škole, srednje škole do udžbenika za hrvatski kao strani jezik) analizirali pristup nastavnim jedinicama (počevši od motivacije, polaznoga teksta, obrade novoga gradiva, vježbanja i ponavljanja itd.). Prije svega zanimali su nas odgovori na ova pitanja: a) koje se vrste tekstova pojavljuju u udžbenicima (beletristički ili neki drugi funkcionalni stil, autentični ili didaktički tekst), b) kako su organizirane vježbe, c) kako je obrađena „gramatika“, d) ima li komunikacijskih vježbi itd. Za tu smo priliku odabrali i slovenski udžbenik *Na pragu besedila 3* (Križaj-Ortar et al. 2001)² da bismo

¹ Danas je taj kolegij podijeljen na *Uvod u metodiku književnog odgoja i obrazovanja, Sustavi, metode i pristupi u metodici jezičnog odgoja i obrazovanja* i *Praksu* (v. <http://www.unipu.hr/index.php?id=1104>, citirano 19. 1. 2015.).

² Riječ je o gimnazijskom udžbeničkom kompletu koji osim udžbenika ima radnu bilježnicu, priručnik za učitelje i videokasetu.

pokazali komunikacijski pristup učenju prvoga (slovenskoga) jezika koji je bio usklađen sa *ZEROJ*-em (2005).³ U takvome pristupu zastupljene su sve jezične djelatnosti, umjesto jezičnih struktura naglašava se spretnost uporabe jezika, u prvome su planu potrebe i interesi učenika itd. Komunikacijski se pristup, nažalost, u udžbenicima hrvatskoga jezika tada tek „naslućivao“. Neke od zadataka studenti su rješavali kod kuće i predstavljali ih na satu, kao npr. metodičke modele za nastavu hrvatskoga jezika: a) čakavsko narječje u 8. razredu osnovne škole; b) glasovi *č, ć, dž, i đ* u 1. razredu strukovne škole; c) frazemi u 4. razredu gimnazije; d) kako pristupiti nastavnoj jedinici u udžbeniku za strance itd. Presentacijom i analizom raznovrsnih metodičkih modela upućivala sam studente na različite metodičke sustave počevši od problemsko-stvaralačkoga pa sve do otvorenoga metodičkog sustava.

Nastojala sam da studenti razumiju i shvate različite aspekte suvremenog pristupa nastavi hrvatskoga jezika imajući u vidu ulogu učenika kao aktivnog subjekta u nastavi, ali i različite uloge učitelja kao organizatora nastavnog procesa. Iako biti učiteljem/nastavnikom danas nije jednostavno (niska primanja, omalovažavanje zanimanja u društvu, nezainteresirani učenici, zahtjevni roditelji itd.), po mom sudu riječ je o zanimanju kojim se može štošta promijeniti, i to upravo u razredu, gdje će studenti nakon završetka studija predavati glavni predmet *Hrvatski jezik i književnost* i provoditi s učenicima najviše vremena. Trudila sam se otkriti studentima kako držati konce u svojim rukama u razredu; kako „izvući“ iz učenika ono najbolje, prepoznati i poštovati njihov rad. Sigurna sam da će učenici to znati cijeniti. Nedvojbeno, i učiteljski, i nastavnički, i profesorski autoritet (koji je nažalost u današnje vrijeme dosta srozan), stječe se samo poštenim radom i pravednošću.

Stilistika hrvatskoga jezika: O jeziku koji nas okružuje

Kolegij *Stilistika hrvatskoga jezika* bio je u ljetnom semestru ak. god. 2005./2006. organiziran u tri sesije s ovih petnaest tema: Standardni jezik i njegovo raslojavanje, Jezične funkcije, Stil, registar, stilem, Kulinarski žanr: recept kao tekstna vrsta, Reklamni stil, Lingvostilistika i Stilističke monografije, Akademski diskurs, Pravci u stilistici, Razgovorni diskurs, Leksikostilistika, Stripovski stil, Komparativna stilistika, Stilistika u dijalektologiji i O ostalim diskursima. Većinu su tema pratile radionice, npr. jezične funkcije analizirale su se u dramskom dijalogu, reklami i razgovornom diskursu; akademski diskurs na primjerima različitih žanrova njegovih podstilova; poruke ostavljene na telefonskim tajnicama u sklopu pragmatičke stilistike, pjesme Zlatka Crneca *Juterna svetlost velegrada* i Eveline Rudan *Sve ča mi rabi ovega prolića* u sklopu stilistike u

³ Treba naglasiti da je u Sloveniji od 1996. do 1999. provedena kurikularna reforma cjelokupnog školskog sustava kojom je, između ostaloga, uvedena devetogodišnja osnovna škola. Više o tome u Požgaj Hadži et al. 2012.

dijalektologiji itd. Kako sam do te ak. god. držala osim predavanja i seminar (2006./2007. seminar je preuzeo Marko Ljubešić) u sklopu kolegija nastao je niz seminara o kojima će biti riječi nešto poslije. Princip rada bio je isti kao na *Metodici nastave hrvatskoga jezika*, s time da su ovdje uz kombinaciju radionica o pojedinim temama bili predstavljeni i seminari. Ponuđene teme seminara, koje su studenti sami birali, bile su one o kojima smo govorili na predavanju, počevši od odnosa standardni jezik vs. regionalna pripadnost (dijalekt); standardni jezik vs. socijalna pripadnost (žargon, razgovorni jezik); različiti funkcionalni stilovi, počevši od znanstvenog/akadenskog do razgovornoga, pa i „novih“ stilova: reklamni, stripovski, retorički, esejistički stil; struktura i stil različitih vrsta tekstova (recepti, oporuke, upute, čestitke, zapisnik, životopis, elektroničke poruke, SMS...); frazemi (sinonimi, metafore, figure, citati...) kroz funkcionalne stilove itd. uz mogućnost slobodnoga izbora teme povezane s programom *Stilistike hrvatskoga jezika*. Izabrana tema trebala se obraditi onako kako smo radili na predavanjima: teorijski okvir pratilo je istraživanje vezano uz pojedinu temu. Studenti su najprije birali temu, proučili osnovnu literaturu i program *Stilistike hrvatskoga jezika* te sastavili koncepte seminara koje smo zajedno komentirali uglavnom e-poštom.

Većina mojih studenata (i ljubljanskih i pulskih) poznaju me po izjavi koju stalno ponavljam – dobar koncept znači tri četvrtine rada; loš koncept – katastrofu i nikad kraja ispravljanju i pisanju seminara. S kakvim su se sve problemima susretali studenti u izradi koncepata? Da bih odgovorila na to pitanje, sastavila sam korpus koji čine: a) moja privatna korespondencija sa studentima i b) seminarski radovi koje sam srećom još uvijek čuvala (je li zaista to slučajno?); jedan je od njih pisan rukom i na trgovačkom papiru! Dostupnost korpusa bio je jedini kriterij izbora određenih primjera, odnosno tema. Analizirajući studentsku elektroničku poštu, mogla bih izdvojiti nekoliko problema (vidjet ćemo da je riječ o problemima s kojima se studenti na našim sveučilištima susreću i danas). Prvi se problem već pojavio u konkretizaciji teme, nadalje kako teorijski okvir povezati s istraživanjem. Zasigurno je najviše poteškoća bilo s konceptom istraživanja: kako uopće provesti vlastito istraživanje (a ne preuzimati tuđa), kako odrediti korpus, po kojim ga kriterijima analizirati (koji su elementi analize), kako predstaviti rezultate istraživanja itd. Za ilustraciju pogledajmo nekoliko primjera odabranih iz korpusa koji čini moja privatna korespondencija sa studentima.

Uz temu frazemi kroz funkcionalne stilove prvi prijedlog koncepta istraživanja izgledao je ovako:

Primjer 1

„ANALIZA nekoliko frazema, ideju smo dobile iz članka Milana Šipke koju smo pronašli na internetu; ovo je ta web-stranica: http://host.sezampro.yu/jezik-danas/5-98/5-98_3.htm na taj način obraditi nekoliko frazema.“⁴

Moj je odgovor glasio ovako:

Vi mislite obraditi one frazeme koje je obradio kolega Šipka. I što je onda tu vaše? S takvom analizom se ne bih složila. Pogledajte članke Željke Fink objavljene po različitim zbornicima i njezinu knjigu (izdao FF u Zagrebu). Tamo su različiti primjeri analize.

Razmislite što ćete analizirati i kako. (...)

Drugi je primjer koncepta za seminarski rad o znanstvenom stilu:

Primjer 2

„XY,tema seminara ZNANSTVENI STIL :ponađena literatura o navedenoj temi UVOD U KNJIŽEVNOST, autori STAMAČ, ŠKREB; TEORIJA KNJIŽEVNOSTI,autor SOLAR.da li nam možete navesti neku drugu literature u kojoj možemo pronaći više o navedenoj temi?“

Moj odgovor:

Poštovana kolegice,

Pogledajte i pregledajte prvo literaturu koju sam vam dala na prvome satu, pa ćete tamo naći... Ipak se morate prvo sami potruditi i pročitati o temi prije nego odlučite o tome pisati. I budite konkretniji u konceptu. Bez članka prof. Silića u *Kolu* također neće ići.

Očito niste naučeni sami tražiti po zbornicima HDPL-a, časopisima (...)

I zadnji primjer koncepta bio je vezan uz verbalni i neverbalni dio dijaloga.

Primjer 3

„Poštovana profesorice, javljam Vam se jer sam sakupila korpus za svoj seminarski rad. Snimila sam dijaloge (prijatelji nisu znali da sam ih snimala tako da su dijalozi spontani) i osobe koje su snimane složile su se da to iskoristim kao materijal. Mislila sam opisati situaciju u kojoj se osobe nalaze i ispisati dijaloge. Isto tako bih učinila s filmskim dijalozima. Ukoliko moj seminarski rad bude odabran za izlaganje, pustila bih vrpce tako da studenti mogu čuti odnosno vidjeti spomenute dijaloge.“

(...)

⁴ Svi su primjeri napisani onako kako su bili u elektroničkoj pošti, pa i s pogreškama. Napominjem da su ponekad studenti radili seminare u parovima. Izvor: privatna korespondencija, ak. god. 2002./03.

I odgovor:

Poštovana kolegice,
 Slažem se s vašim prijedlogom; koliko sam razumjela, imat ćete pet razgovora, pet filmskih dijaloga (izbacujete li dramske?). Pokušajte analizirati korpus pa ćemo vidjeti što ćete dobiti. Bilo bi dobro da mi pošaljete rezultate analize. Također bih voljela da to bude jedan od prvih seminara koji će biti predstavljeni; mislim da ćemo imati sesiju 13. i 14. 3. 2003.
 Valjda ćemo nekako uspjeti s tehnikom, zar ne?
 (...)

Koliko može biti velika razlika između prvih i zadnjih koncepata te prvih i zadnjih verzija seminara vidjet ćemo u nastavku rada. Od niza predstavljenih i predanih seminara progovorimo o nekima od njih (naglašavam još jednom da je izbor isključivo uvjetovao pragmatički kriterij, tj. dostupnost korpusa), i to prije svega o rezultatima istraživanja pojedinih tema, počevši od grafita do analize dijaloga u različitim diskursima.

Primjer 4: O grafitima

Uspoređujući pulske i zagrebačke grafite kao neformalne oblike komuniciranja pojedinaca i grupa, autorica⁵ zaključuje da u Puli prevladavaju tekstualni grafiti u kojima se najčešće pojavljuju žargoni (npr. *Život je lijep ako imaš love za tuborg*) i da se oni pojavljuju samo na pojedinim mjestima. Za razliku od toga u Zagrebu su grafiti rasprostranjeniji i popularniji, a vežu se uz svakodnevne teme, od politike, ekonomije... pa do ljubavi, kao npr. *Ovaj grafit je posvećen mojoj ljubljenoj Ani. P. S. Ana ja te volim*. Kao što kaže jedan od grafitara, s čijim se mišljenjem autorica slaže, riječ je o nekoj vrsti gradske poezije...

Primjer 5: O jeziku reklame

Jezik reklame, koji koristi različita jezična sredstva, različite registre i neobične semantičke veze među riječima, istraživao se na korpusu od 152 reklamne poruke. Od toga korpusa samo je sedam poruka u cijelosti napisano na hrvatskome jeziku, a u ostalima se strani jezik pojavljuje u različitim varijantama: a) samo naziv proizvoda (npr. UNITED COLORS OF BENETON), b) naziv proizvoda upotrebljava se u nekom širem kontekstu, c) osim naziva proizvoda još je koji drugi dio poruke na stranom jeziku i d) reklama je u potpunosti napisana na stranom jeziku. Rezultati analize radijskih i novinskih reklama pokazali su da je konativna funkcija u prvome planu. Autorice posebno izdvajaju radijsku reklamu za *Otvoreni telefon*, koja se sastoji od glazbenog broja koji pjevaju djeca i koja je usmjerena na probleme društva; osim toga jedna je rijetkih reklama koja nije materijalno-potrošačkog karaktera:

⁵ Umjesto imena studenata u tekstu koristim *autorica/autor* i *autorice/autori*.

„Ako si usamljen
 ako si tužan
 ti samo nazovi
 samo nazovi.
 Otvoreni telefon, otvoreni telefon
 91 91 upamti
 91 91 zapamti!“

Primjer 6: O humoru u javnim medijima

Analiza humora u javnim medijima pokazala je da je humor sveprisutan i da se ostvaruje različitim jezičnim sredstvima, što se ilustrira na primjerima *Feralova humora* u političkom tjedniku *Feral*, koji je izrastao iz humorističkog podlistka Slobodne Dalmacije 1993. Ogleđni je primjer iz rubrike *Informbiro*, konkretnije riječ je o vijesti o sukobima u stranci HDZ neposredno prije unutarstranačkih izbora:

„Ivo Matić i Tomislav Zaninović te još nekoliko neidentificiranih pripadnika *Mlatež*⁶ HDZ-a *ispisali su novu svijetlu stranicu* u *povjesnici* najjače hrvatske oporbene stranke. Smatrajući kako sve verbalne gadosti kojima se uzajamno pothranjuju sljedbenici Ivića Pašalića i Ive Sanadera nisu dostatan predizborni argument, Matić i Zaninović su na izornoj skupštini splitskog ogranka Bačvice *prešli s riječi na tijela*. *Rezultate argumentacije* kojoj su pribjegli HDZ-ovi vijećnici s Bačvica, *saldirali su liječnici* na Firulama. Prema njihovim nalazima ispada da *argumenti pašalićevaca imaju veću težinu*.“ (*Feral*, br. 862, 23. ožujka 2002.)

Autor pokazuje da se humoristička funkcija realizira različitim jezičnim sredstvima: a) zamjenom pojedinih glasova u riječi koje je jedno od glavnih obilježja *Feralova humora*: *Mlatež* (tj. siledžije) vs. *Mladež HDZ-a, prešli s riječi na tijela* (potući se) vs. prijeći s riječi na djela; b) semantičkim pomacima: *rezultate argumentacije (...)* *saldirali su liječnici* (argumentacija u značenju tučnjava); *argumenti pašalićevaca imaju veću težinu* (tj. pašalićevaci su fizički snažniji); c) otklonom u stilskom registru s izrazito ironičnim značenjem: *ispisali su novu svijetlu stranicu*, d) forsiranjem hrvatskih ideologema, naročito nakon 1990-ih: *povjesnici* vs. *povijesti*.

Primjer 7: O žargonu pulskih srednjoškolaca

Rezultati istraživanja žargona pulskih srednjoškolaca pokazali su da se oni žargonom koriste ne samo u školskom okruženju već i kod kuće te u svom društvu s ciljem da budu nerazumljivi svojoj okolini. Iz vlastitoga govorenog korpusa autorica izdvajamo primjer razgovora koji im je kasnije poslužio za konverzacijsku analizu:

⁶ Kurzivi ovdje i dalje u tekstu su moji (V. P. H.). Njima u tekstu upućujem na primjere analize.

Ispitivač: Recite nam gdje izlazite?

Goran: Oko deset sati se nalazimo na Lungo Mare i *dofuramo* cugu. Onda se malo *olešimo* od *cuge* i tako *razbijeni* odemo *đir* po gradu s autima se malo *ganjamo*. Na kraju *đir* u Uljanik, tamo malo plešemo... a ono *zajebancija!* Idemo u Šerpo i Doberman... uglavnom slušamo *narodnjake*. Čujem da neki slušaju i *komercijalu*.

Ispitivač: A kako nedjelju provodite?

Ivan: Odemo *đir* na Verudelu u onaj kafić E&D... popijemo nedeljnu kavicu i još prođemo do par kavića ako imamo *love* u džepu ili se *ganjamo* s motorima. (Snimljeno u Školi za turizam, ugostiteljstvo i trgovinu, Pula, veljača 2003.)

Primjer 8: O žargonu *rave* (*techno*) glazbe

Kakav je žargon mladih vezan uz *rave* (*techno*) glazbu? Na to pitanje pokušalo se odgovoriti na osnovi istraživanja te društvene grupacije na internetu i anketiranjem učenika osnovne i srednje škole u Poreču te studenata kroatistike u Puli. Na osnovi toga nastao je rječnik *rave* glazbe, za koji autorica kaže da „nije posve stručan“, ali da u njemu „ima dosta ironije i humora“. Autorica naglašava da joj je uzor u sastavljanju rječnika bio Sabljakov *Rječnik hrvatskog žargona* (2001). U njemu ćemo naći odgovore na različita pitanja, kao npr. je li *tunjevina* samo *riba* ili ima i druga značenja? Što znači kada se kaže da *DJ pušta kuruzu* ili da je *DJ u livadi*? U rječniku *rave* glazbe navode se ova značenja:

TUNJEVINA – izvrsna melodija, vrhunski glazbeni uradak. Nema veze s *ribom*, počelo je od riječi „*tune*“ (melodija), pa se pohrvatilo „*tjuna*“, prešlo od *milja* u „*tjunčina*“ i završilo kao „*tunjevina*“.

KURUZA – loša, plitka, jeftina, nemaštovita i općenito potpuno bezvrijedna glazba. Termin nije ograničen samo na elektronsku glazbu i na *partyje*, već se koristi i kao tužna referenca za najveći dio „*domaće estradne scene*“.

LIVADA – označava nešto *sladunjavo*, *dopadljivo*, ali sasvim *neinventivno* i potpuno *neuzbuđujuće*. Najčešće se koristi kao *uvreda DJ-u* koji *pušta „kuruzu“*. Dakle kad čujete da je „*DJ bio u livadi*“, nije baš neki kompliment.

Primjer 9: O dijalozima (svakodnevni, filmski i dramski)

Kakve su razlike među svakodnevnim (prirodnim), filmskim i dramskim dijalogom i kako se u njima ostvaruju različite jezične funkcije pokazuje se na primjerima različitih dijaloga. Pogledajmo jedan od primjera svakodnevnog dijaloga snimljenoga i transkribiranoga za potrebe ovoga seminara:

Djevojke razgovaraju o nošnji.

A: Ma ne, ovaj... rekao je da dođemo u srijedu makar samo po nošnju.

B: Dobro. Ku ćeš ću ti je ja uzeti.

A: Ma... vidjet ću. Javit ću ti još. Šta ja znam. Ne da mi se tu bit ono dva sata. Kužiš aa...? Daj pričekaj me malo da idemo skupa dole.

B: Ajde!

(Snimljeno u Puli, veljača 2003.)

Analizirajući svakodnevne dijaloge (za razliku od dramskih i filmskih), autorica zaključuje da se oni odlikuju nepripremljenošću i spontanošću, da je verbalna komponenta često zamijenjena neverbalnom (što je posebno poglavlje seminara), da su rečenice eliptične, da ima puno poštapalica, prekidanja, ubacivanja itd.

Obrađujući određenu temu u seminarima, studenti su produbljivali stručne spoznaje o pojedinoj temi, savladavali pisanje znanstvenih radova (počevši od fusnota, citiranja i parafraziranja, navođenja literature itd.) kao i metodologiju istraživanja određene teme (dakle povezivanje teorije s primjenom, tj. praksom). Na predavanjima smo osim toga usavršavali i tehniku usmenoga izlaganja/predstavljanja seminara, trudeći se izazivati reakcije slušatelja, tj. drugih studenata, poticati ih na raspravu i znati se „snaći“ u odgovorima na postavljena pitanja. Također smo upozoravali na tipične pogreške izlagača: ne čitati, nego govoriti; ne govoriti prebrzo, ni predugo; ne davati nekvalitetne informacije; izbjegavati previše interakcija; paziti na vizualni materijal (uručke, prezentaciju) itd.

Već samo nekoliko nasumce odabranih tema seminara i predstavljenih ovdje pokazuje trend prisutan u lingvistici već nekoliko desetljeća – fokus istraživanja preusmjeren je odavno na komunikacijsku ulogu jezika; dakle na jezik koji nas okružuje na ulici, u učionici, u medijima, u liječničkoj ordinaciji itd. Parafrazirajući naslov knjige W. J. Austina *How To Do Things With Words*⁷, pokušali smo odgovoriti na pitanje kako jezikom *činimo stvari* i kakvo značenje imaju različita jezična sredstva u različitim komunikacijskim situacijama i različitim vrstama tekstova. Promatrajući danas različite opise jezika u kontekstu u studentskim seminarima iz kuta kritičke analize diskursa (CDA), bilo bi zanimljivo pogledati kako bi oni funkcionirali u različitim socijalnim i kulturnim praksama, a posebice kakav bi bio odnos raspodjele moći u različitim tipovima diskursa, počevši od medijskoga (primjer 6) pa do razgovornoga (primjer 9). Pri tome je izuzetno važna pozicija autora – angažirana i kritična. U takvu poziciju i sama duboko vjerujem i nadam se da sam nešto od tih uvjerenja prenijela i svojim pulskim studentima.

⁷ V. <http://www.dwrl.utexas.edu/~davis/crs/rhe321/Austin-How-To-Do-Things.pdf>, citirano 19. 1. 2015.

Zaključno: Studentska sjećanja

Po čemu su studenti zapamtili naša „druženja“? To sam pitanje poslala elektroničkom poštom nekima od studenata (onima čije sam adrese imala, tj. dobila). Studenti pamte naša druženja po „dugim sesijama petkom popodne i subotom ujutro – koje su vrlo brzo prolazile“, „izrazito kvalitetnoj pripremi nastave, korištenju računala i prezentacije, što je tada bila uistinu iznimka u odnosu na druge nastavnike“, „iscrpnj gradbi, srdačnoj profesorici s mnogo primjene primjera dobre prakse i raznih oblika nastave – rijetkost u ono vrijeme“; „analizi recepata, odnosno uključivanju različitih funkcionalnih stilova u svojstvu lingvometodičkih predložaka“; „profesorici koja ima vrlo istančan stil odijevanja i doista služi kao uzor budućim prosvjetnim djelatnicima“, „komunikaciji na razini sveučilište nastave i stručnog diskursa“, „vrlo iscrpnom, detaljnom i korektnom ispitu“.

„Sjećam Vas se kao ugodne i elokventne predavačice, koja je težila za interaktivnom nastavom. Govorili ste nam o problemima s kojima se suočavaju oni koji uče hrvatski kao strani jezik, što mi je otvorilo nove vidike jer dotad nisam razmišljao o tome. Sjećam se i da ste nam pokazivali kako treba intervenirati u tekst i iz njega odstranjivati netočnosti i suvišnosti, što mi je poslije bilo od velike pomoći kada sam postao urednik jednog znanstveno-stručnog časopisa. Na predavanjima smo uvijek dobivali zadatke i morali smo raditi na tekstu (što nam nije bio problem jer nas je prof. Benjak time redovito „maltretirala“, hvala joj). Vaša su se predavanja i izvrsno nadovezala na predavanja prof. Silića, koji nam je predavao stilistiku pa smo i to uvježbavali...“⁸

„Generalno pamtim da smo na Vašim predavanjima konačno, nažalost tek tada, na 4. godini studija, iskusili i praktičan dio nastave (izuzev Staroslavenskog, gdje smo radili transkripciju i transliteraciju), dotad smo samo teoretizirali. Bili su to i sati koji su nas praktično „gurnuli“ u situaciju u razredu, ali ovaj put u ulozi predavača, između ostalog, naučili ste nas kako interpretativno čitati tekst, koje su najčešće pogreške u čitanju (najviše pamtim neprebacivanje naglaska na proklitiku) te koja je funkcija didaskalija. Učili smo kako ispravljati školske uratke i ocijeniti ih, pri čemu smo, kao i na svakom susretu, radili na nekoliko primjera pisanih vježbi. Sjećam se i uputa za pisanje diplomske radnje (znanstveni stil, struktura, bibliografija, bilješke, sažetak...) kojim nam je i ta završna faza studija konačno demistificirana. Ipak, najdetalnije mi je ostalo u memoriji lektoriranje jer sam od tada tekst počela čitati iz novog kuta, to smatram najznačajnijom vrednotom s kolegija Metodike. Osim praktične primjene pravopisnih pravila, naučili smo

⁸ Napominjem da sam prvih nekoliko godina predavala samo *Metodiku*, a kasnije i *Stilitisku* koju je ranije predavao prof. dr. Josip Silić.

„očistiti“ tekst od viškova, „praznih“ riječi koje ga „zakrčuju“ i pogreške označiti korekturnim znacima.“

„Sjećam se vaših metodički dobro osmišljenih predavanja, zanosa i vedrine pri druženju s nama i naročito se sjećam onog lasera kojim ste predavali. Drugo mi je izbljedjelo.“

POPIS LITERATURE

Križaj-Ortar et al. 2001

Martina Križaj-Ortar et al., *Na pragu besedila 3*, Ljubljana 2001.

Malić 1986

Josip Malić, *Koncepcija suvremenog udžbenika*, Zagreb 1986.

Požgaj Hadži et al. 2012

Požgaj Hadži et al., *Izazovi kontrastivne lingvistike / Izzivi kontrastivnoga jezikoslovja*, Ljubljana 2012.

Zeroj 2005

Zajednički evropski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje, Zagreb 2005.

IZVORI

Pripreme za predavanja i seminare iz kolegija *Metodika nastave hrvatskoga jezika i Stilistika hrvatskoga jezika*

Studentski seminari

Privatna korespondencija

SAŽETAK

Od 1997./98. do 2009./10. godine predavala sam kao vanjska suradnica na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta današnjega Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli *Metodiku nastave hrvatskoga jezika* i *Stilistiku hrvatskoga jezika*. Kako je cilj rada ocrtati fragmente pulskoga profesorovanja, u radu se isprepleće esejistički dio sa znanstveno-stručnim. U esejističkom dijelu riječ je o mojim i studentskim sjećanjima na to razdoblje, a u znanstveno-stručnom dijelu prikazuju se teme iz metodike i stilistike hrvatskoga jezika te načini kako su one bile predstavljene studentima u sklopu predavanja i seminara. Povezujući teoriju s praksom unutar jednoga kolegija, ali i interdisciplinarno, naglašava se upotreba raznolikih metoda u sklopu različitih metodičkih sustava.

Kada je riječ o metodici jezika, posebna se pozornost posvećuje motivaciji studenata za poučavanje i učenje hrvatskoga jezika i književnosti te ulozi učitelja/nastavnika u današnjem društvu. Što se stilistike tiče, studente se upućuje na metodologiju istraživanja jezika koji nas okružuje, ali i na kritički pristup jeziku. Daju se primjeri koncepata seminara studenata, predstavljaju se rezultati njihova istraživanja jezika u različitim tipovima tekstova i različitim funkcionalnim stilovima (od medijskoga do razgovornoga). Takvim načinom rada studenti produbljuju stručne spoznaje o pojedinoj temi, svladavaju pisanje znanstvenih radova i usavršavaju tehniku usmenoga predstavljanja seminara. Zaključuje se da su rezultati istraživanja komunikacijskih uloga jezika na tragu kritičke analize diskursa, pri čemu se posebno naglašava proaktivna pozicija autora teksta.

SUMMARY

Fragments of my lecturing days in Pula

From 1997/98 to 2009/10 I was a part-time lecturer in *Croatian Language Teaching Methodology and Stylistics of the Croatian Language* at the Department of Croatian Studies of the Faculty of Humanities and Social Sciences, today's Department of Humanities of the Juraj Dobrila University in Pula. Since the aim of the paper is to outline fragments of my lecturing days in Pula, the paper intertwines essayistic and scientific and professional elements. The essay part of the paper deals with the memories of my students and my memories of the given period, and the scientific and professional part of the paper covers topics in methodology and stylistics of the Croatian language and the ways these were presented to students as part of lectures and seminars. By connecting theory to practice within one course, but also in an interdisciplinary way, I highlight the use of various methods as part of different methodological systems.

In view of the methodology of Croatian language, special attention is given to student motivation for teaching and learning Croatian language and literature and the role of teacher/lecturer in today's society. As for the stylistics of the Croatian language, students are referred to the methodology of researching language around us, and to approaching language critically. I provide examples of students' concepts for papers, present the results of their language research on different text types and different functional styles (from the language of the media to the colloquial). In this way students expand their knowledge of a given topic, learn to write scientific papers, and improve their oral presentation skills. In the conclusion I find that the results of research into the communication roles of language are close to critical discourse analysis, with special emphasis given to the proactive position of the author of the text.

Keywords: Croatian language, methodology, teacher/lecturer, stylistics, critical approach to language